

FITXA RESUM

JACIMENT:C/REQUESENS NÚM.3

MUNICIPI: BARCELONA

COMARCA: BARCELONÈS

CAMPANYA: FEBRER - MARÇ 2004

CRONOLOGIA: ss.XIX - XXI

AUTORITZACIONS ADMINISTRATIVES:

Expedient 437 K121 NB

Resolucions de la DGPC de data:

- 10 DE FEBRER 2004

- 25 DE MARÇ 2004

DIRECCIÓ: Carles Velasco Felipe

EXECUCIÓ: ARQUEOCIÈNCIA S.C.S.L.

PROMOTOR: Fundació Privada Taller de Músics

NÚM. INTERVENCIÓ MHCB: 041 / 04

1.-INTRODUCCIÓ

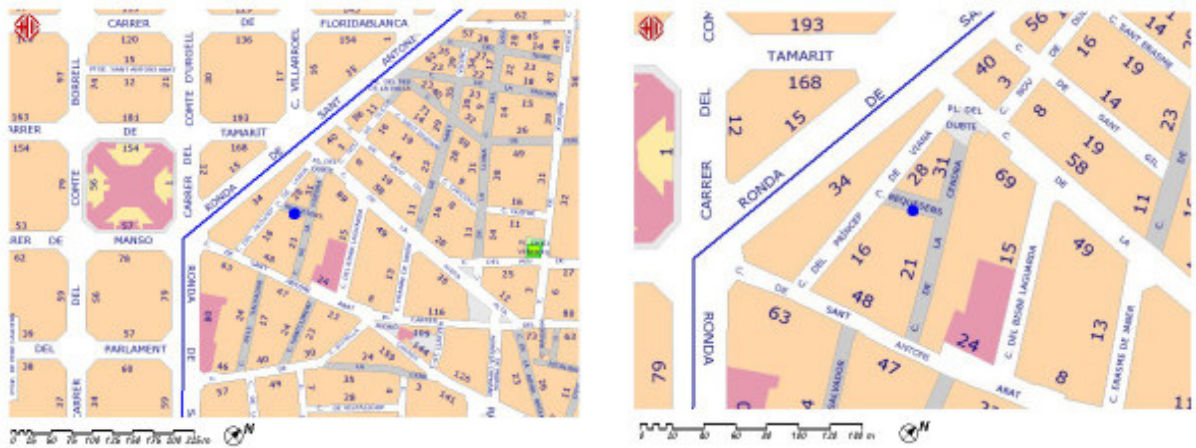
La Fundació Privada Taller de Músics va adquirir la planta baixa i la primera planta d'un edifici ubicat al carrer Requesens número 3 i es va plantejar un projecte de rehabilitació de cara a l'ampliació de les seves dependències.

La rehabilitació de la planta baixa havia de suposar un rebaix màxim del nivell del sòl d'1 metre afectant nivells antròpics.

Un cop aprovada la llicència municipal d'obres per part de l'Ajuntament de Barcelona a la planta baixa i primera planta del dit edifici, assabentat el Servei d'Arqueologia del Museu d'història de la ciutat de la concessió de la dita llicència, i d'acord amb les disposicions de la Llei 9/1993 del patrimoni cultural català, i del Decret 78/2002 del Reglament de protecció del patrimoni arqueològic i paleontològic, s'obligà a la l'empresa promotora a dur a terme un seguiment arqueològic preventiu a la planta baixa a realitzar sota la direcció tècnica de Carles Velasco Felipe, arqueòleg de l'empresa Arqueociència Serveis Culturals. S.L. Tot plegat també, atenent al fet que l'indret on s'havia de dur a terme aquesta intervenció s'inclou en una zona d'interès arqueològic i d'alt valor històric.

La intervenció encomanada doncs ha consistit en el seguiment de les remocions del subsòl que s'havien de realitzar al dit edifici, d'acord amb la normativa municipal i general en matèria patrimonial (Llei de Patrimoni i el Decret 78/2002).

2.-SITUACIÓ GEOGRÀFICA

Planimetria a diferent escala de situació del lloc on s'ha dut a terme la intervenció

Fotografia aèria de situació de l'edifici on hem dut a terme les tasques de seguiment arqueològic

El lloc que ens ocupa es troba dins el barri del Raval, a l'extrem occidental del Districte de Ciutat Vella, a tocar de la Rda. St. Antoni, en una de les zones d'expansió de la ciutat, com després veurem en el següent apartat, en època baixmedieval.

3.-EQUIP HUMÀ

L'equip ha estat constituït per un arqueòleg que ha realitzat la tasca de camp durant 115 hores de l'empresa manresana Arqueociència Serveis Culturals, SL, amb el suport d'un equip de peonatge de l'empresa constructora encarregada de les obres –Construccions Edelbau Europa SL.-.

4.-METODOLOGIA I TÈCNIQUES EMPRADES

L'obertura del subsòl s'ha fet de forma manual. En cas en que s'hagués localitzat algun vestigi d'interès arqueològic s'hauria procedit a la seva documentació i excavació, atenent sempre la metodologia adient segons el moment, decidida pel director de la intervenció: el Sr. Carles Velasco i Felipe i amb el vist-i-plau del Servei d'arqueologia del Museu d'Història de la Ciutat. Així, el sistema de registre emprat en aquests casos concrets hauria estat el sistema d'excavació en extensió i registre arqueològic Harris - Carandini, amb l'obertura de fitxes de les diferents Unitats Estratigràfiques, per tal de registrar la seqüència, i la documentació gràfica (plantes, seccions i alçats) i fotogràfica de les restes.

5.-DESENVOLUPAMENT DELS TREBALLS

Aquestes actuacions han estat dirigides i supervisades per l'arqueòleg de l'empresa Arqueociència Serveis Culturals SL: el Sr. Carles Velasco i Felipe, Director Tècnic i Científic de la intervenció. D'altra banda hi participava l'empresa constructora: Construccions Edelbau S.L., que n'aportà recursos materials i humans amb el concurs de cinc peons d'obra.

Durant part dels mesos de febrer i març de 2004 (Resolucions de la DGPC de dates 10 de febrer de 2004 i 25 de març de 2004) s'ha executat, doncs, la intervenció arqueològica preventiva a la planta baixa de l'edifici amb l'objectiu de localitzar restes mobles i immobles d'interès històric i/o arqueològic.

Els treballs han estat bàsicament de control i seguiment *de visu* dels diferents rebaixos de terres efectuats.

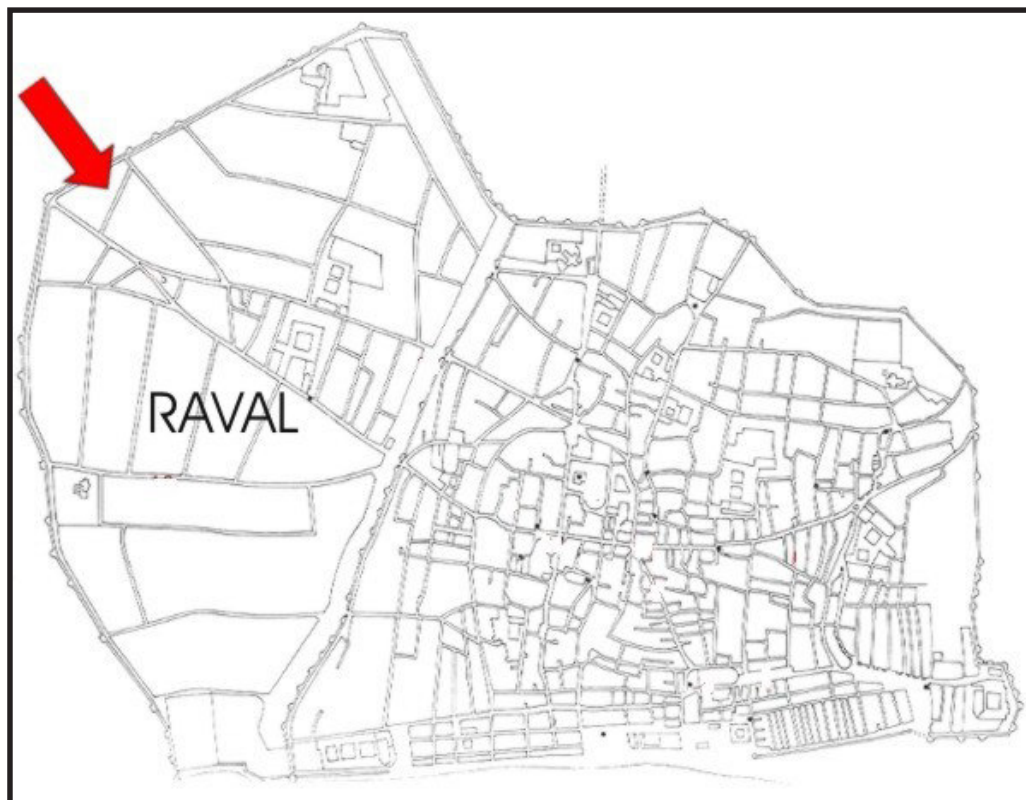
6.-CONTEXT HISTÒRIC

Situat a l'oest de la Rambla i limitat pel Paral·lel, les Rondes de Sant Pau i Sant Antoni, i el carrer Pelai, es troba el barri del Raval.

Les primeres notícies referents a l'establiment de l'home a la zona del Raval ens porten al neolític antic, a partir d'unes restes que foren excavades a la Caserna de Sant Pau del Camp.

Durant molts segles l'indret fou una zona plena d'horts, camins i rieres. Fou amb el progressiu creixement urbanístic més enllà de la ciutat emmurallada, arran del segle XIII, que es va fer un nou circuit de muralles que tingué el seu límit a la Rambla, determinant així l'ús i el caràcter del Raval, convertint-se l'indret destinat als oficis i activitats molestes o contraindicants per ser-hi dins el perímetre emmurallat tals com són la sanitat, la prostitució, les feines sorolloses, etc També d'altre banda, s'hi instal·laren alguns ordres religiosos.

Ja al segle XIV, el creixement de les muralles inclourà el Raval i, durant els segles XV al XVII, mantenint encara les mateixes funcions que en època medieval, amb un baix poblament i moltes zones desocupades, al barri del Raval s'hi establiren també terrissaires i carnissers, creixent en nombre els edificis destinats a serveis ciutadans i sobretot les institucions religioses com a resultat de la contrareforma. Bona mostra d'això són construccions dedicades a la beneficència: Casa de Convalescència, Casa dels Infants Orfes, Casa de la Caritat, etc.

En aquest mapa de la Barcelona medieval veïem el tram nou de muralla que al segle XIV va incloure el barri del Raval i, així mateix, indicat amb una fletxa, podem veure el lloc on s'ha dut a terme la intervenció

El carrer Requesens, que és on hem realitzat la intervenció preventiva aquesta, està situat en l'espai comprès entre una muralla existent el 1368 i una altra que es construí el 1378 i, prop del lloc hi havia un dels camins de sortida de la ciutat a través del portal de Sant Antoni.

Durant els segles XVIII i XX es produiran uns canvis importants amb la incorporació de nous carrers: Nou de la Rambla (fundat el 1783), Marquès de Barberà (1790 – 1792), Junta de Comerç (1859), etc. S'instal·laren a més, famílies burgeses com és el cas dels Magarola, Gòmina, Muntadas, portant, a més, les seves indústries i fàbriques, aprofitant els llocs buits del barri. Amb tot, i en conseqüència, apareixerà i es desenvoluparà també a l'indret un sector per l'habitatge obrer.

Deixant de banda els edificis religiosos, al Raval resten molts pocs exemples d'edificis anteriors a aquesta època i serà ja entrat el segle XX quan l'abandonament de les residències senyoriales i el conseqüent trasllat de les indústries i les diferents onades

d'immigració arribades i instal·lades al barri el que abocarà al Raval a la marginalitat que encara pateix.

La darrera Muralla de Barcelona

A mitjans del segle XIII les muralles romanes de la ciutat de Barcelona havien quedat encerclades per viles noves en expansió. En època de Jaume I, és dona l'ordre d'aixecar un nou cinyell de muralles per distingir la ciutat interior de l'exterior i, proveint d'un nou conjunt defensiu a la ciutat.

El nou perímetre murat va dotar Barcelona d'una extensió de 131 hectàrees. S'extenia, el clos murat per les Rambles, la Ronda de Sant Pere, Arc de Triomf, el Passeig Lluís Companys i el Parc de la Ciutadella. Arribats al segle XIV Barcelona continua creixent dins un context d'eclosió comercial i expansió de la Corona Catalano-Aragonesa.

En temps de Pere el Cerimoniós veurem una nova ampliació per la banda de Rambles encerclant ja el barri del Raval, però un seguit de crisis polítiques, econòmiques i demogràfiques feren que el Raval quedés pràcticament desocupat durant els segles següents.

Les obres d'aquesta nova muralla s'iniciaren seguint la línia que assenyalaven les torres de Canaletes, és a dir, al llarg del carrer Pelai fins al fons de la Plaça Universitat. Així s'arriba fins a l'extrem del c/ de Tallers, on formava un sortit agut al 1359 i, on s'obria el Portal d'en Godàs, de la Riera o dels Tallers. Amb aquesta muralla quedaven dins la fortalesa, a part dels carnissers que havien donat nom al carrer de Tallers, els forns de calç i terrissa.

La muralla va continuar el pla traçat per l'avui anomenada Ronda de Sant Antoni, fins al Portal de Sant Antoni que s'edificà a l'extrem del carrer que avui porta aquest nom. Aquest era un portal flanquejat per dues torres de planta poligonal (torres de St.Urbà i St.Ivò, acabades al 1377). El portal prengué el nom de

Sant Antoni per que hi havia una capella als seus voltants sota l'advocació d'aquest sant. Durant 5 segles fou la porta triomfal de Barcelona, per la situació en el camí que venia d'Aragó.

La dita muralla segueix el seu traçat de Sant Antoni a Sant Pau, canviant així de direcció i entroncant-se amb el Paral·lel, constituint el darrer sector de la muralla, fins al mar, fins a Drassanes.

Tenim, així doncs, un total de quatre portals: el portal de Drassanes, després conegut com a portal de Sta. Madrona, que s'obria al camí que vorejava el mar pel peu de Montjuïc i rebia el nom del camí de Fraga. Els altres tres portals: de Tallers, de Sant Antoni i de Sant Pau, assenyalaven cada un canvi de direcció de la muralla, i formaven el vèrtex d'un angle sortint molt acusat que s'ajuntava a l'immediat per un pany de muralla de molt poques sinuositats.

La muralla, tal com fou plantejada i construïda en el segle XIV, tenia un estil propi, panys verticals, torres quadrades de poc relleu i espitlleres i merlets com a corona dels parapets. Al seu peu s'obria el fossar, que recollia aigües de les rieres desviades per la construcció de la dita muralla (Riera Alta).

Al segle XVII, l'aspecte canvia molt. Les fortificacions ideades per Vauban havien donat un cert perfil uniforme a les ciutats dels Països Baixos i de França, considerades invulnerables. Els consellers de Barcelona començaren la construcció de mitges llunes i baluards als portals, i substituïren els antics merlets per un parapet seguit.

Al segle XVIII la base fou ampliada amb terraplens i el seu pas superior convertit en passeig, on els barcelonins cercaven un balcó airejat i obert als camps.

El 12 d'Agost de 1854, surt una Reial Ordre en la que consta: “ (...)las murallas de Barcelona que miran a la parte de tierra y que constituyen el recinto de la playa, serán demolidas (...)”.

ORIGEN HISTÒRIC DEL NOM DEL CARRER REQUESENS

(Aquestes dades han estat extretes de <http://www.bcn.es/nomenclator/catala/cerca/welcome.htm>)

Nom: Requesens, Carrer de

Descripció: Llinatge de mercaders i ciutadans que hom troba establerts ja el segle XIII a Tarragona. Un dels personatges de més renom de la família fou Lluís de Requesens i de Zúñiga (Barcelona 1528 - Brussel·les 1576). Comanador major de Castella a l'orde de Sant Jaume. Conseller de Joan d'Àustria. Ambaixador a Roma prop de Pius IV. Fill de Juan de Zúñiga y Avellaneda i Estefania de Requesens i Rois de Liori, anteposà el cognom de la mare per raó d'herència.

Fonts documentals:

Josep Roca i Ramon N. Comas. Manuscrits B-138 al 141 de l' AHCB (Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona). 1922. Manuscrit ; notes, ampliacions o modificacions.

Data d'aprovació del carrer: 01/01/1865

Districte: CIUTAT VELLA

7.-RESULTATS DE LA INTERVENCIÓ

Realitzada la intervenció consistent en el seguiment arqueològic dels rebaixos a la planta baixa de l'edifici adquirit pel Taller de músics al número 3 del carrer de Requesens podem constatar que l'existència de restes arqueològiques en el subsòl del terreny afectat per les obres en la zona ha resultat negativa. Això és, no s'han localitzat punts de concentració de material ceràmic o lític, ni evidències de l'existència de restes d'interès històric i/o arqueològic. Tansols podem parlar de fragments d'atuell ceràmics dispersos de cronologies properes a la data d'aixecament de la dita vivenda (1849), i també d'estructures funcionant amb diversos nivells remoguts relacionats amb la mateixa.

Així doncs, podem parlar de diversos paviments hidràulics, alguns de polícroms, que han estat en ús fins abans d'iniciar-hi les obres i que en la major part dels casos cobrien d'altres anteriors de maons o pitxolins ceràmics rectangulars o quadrangulars, de color rogenc i mate, que en general eren lligats amb morter de calç. A sota dels dits nivells de circulació ens hem trobat amb sediments diversos resultants d'abocaments d'anivellació de cara a ubicar-hi els esmentats sòls del que havia de ser la planta baixa de la vivenda i elements emprats, sota dels dits sediments d'anivellació, durant la fase de construcció de l'edifici (1849) que encara avui s'aixeca en el dit indret del número 3 del carrer de Requesens. Amb tot, i atesa la poca rellevància de les restes, atenent a que no ens deixen constància d'ocupacions anteriors a l'actual edificació sita en el dit carrer de requesens, ens limitem a deixar constància fotogràfica dels diversos elements soterrats aquests, com són les clavegueres i els fonaments, així com un nivell de circulació cobert d'una fina capa de

Rajola amb decoració polícroma del paviment modern

Vista del dit paviment

Vista d'un dels paviments antics de la vivenda

Vista de sediment d'anivellació per la ubicació de l'antic paviment

Pastera de calç localitzada i retallada en un nivell de circulació emprat per a la construcció de la vivenda

Vista d'una de les clavegueres ja anul·lades de la fase fundacional de l'edifici

calç on s'hi localitza una negativa també recoberta del dit material –calç- que segurament s'hauria emprat com a pastera per realitzar-hi el morter a partir del dit producte, tot plegat adossat ja als fonaments de l'edifici.

D'entre les diverses clavegueres, n'hi havia que encara eren en ús i d'altres que ja havien estat amortitzades i anul·lades en alguna de les diverses reformes que s'hauran dut a terme a l'edifici durant la seva existència. Amb tot, les clavegueres originals de la fase inicial o fundacional de l'edifici

consisteixen en l'estructura que es recolza a les parets i fons del retall realitzat al sediments de anivellació abans citat, sempre amb inclinació considerable per facilitar el rebuig i la decantació dels residus. Són de secció quadrangular, realitzades generalment amb maons de 30x14 aproximadament. D'altra banda, s'han documentat fotogràficament altres tipus de sistemes de clavegueram ja resultants de reformes més recents, com ara les canalitzacions de secció circular realitzades a partir de tub de formigó de ciment.

En aquesta imatge veiem una d'aquestes clavegueres inicials, també en desús, encara, parcialment, coberta amb pitxolins i construïda, com em dit, en el retall realitzat al sediment d'anivellació post-construcció de l'edifici.

També hem pogut documentar la presència d'una fossa sèptica de planta circular on hi arribaven els residus de dues de les clavegueres de la vivenda. La profunditat d'aquesta no l'hem pogut esbrinar, només podem dir que tenia aparell constructiu de maó a la seva part superior, constituint el sostre o cobertura de la mateixa en forma de petita cúpula. D'altra banda, la resta del contenidor - les parets i, segurament, el

Vista de la fossa sèptica seccionada i, al fons, d'una de les clavegueres que hi abocava els residus

fons- retallats en el sediment d'anivellació suara esmentat, devia estar format amb parament de maó lligat amb morter de calç també, però no sembla que hi hagués cap mena de revestiment o aïllant pels residus.

Vista de dues de les fonamentacions internes de l'edifici amb la presència de arcs de descàrrega o reforç. La primera -foto esquerra- correspon a la paret posterior (sud) de la vivenda i la segona - foto dreta - en desús, suporta avui dia el pes de pilars interns.

. Amb tot, per acabar, podem dir que el dit pou o fossa sèptica era ja amortitzat i en desús abans d'iniciar-se l'obra. Així, el sediment era constituït per una deposició o abocament de terres grises amb carbonets.

8.-CONCLUSIONS

Els resultats obtinguts durant la intervenció arqueològica pel que fa referència a l'existència de restes arqueològiques en el subsòl del terreny afectat per les obres dutes a terme a la planta baixa del número 3 del carrer de Requesens al barri del Raval de la ciutat de Barcelona ha resultat negativa. Això és, no s'han localitzat punts amb concentració de material ceràmic o lític, ni evidències de l'existència de cap tipus de restes d'interès històric i/o arqueològic. Tansols es pot parlar de restes relacionades amb la pròpia construcció de la vivenda.

Amb tot, però, no descartem la possibilitat de que per sota de la cota assolida en els rebaixos realitzats es poguessin localitzar restes d'ocupacions anteriors.

9.-BIBLIOGRAFIA

Miró i Alaix, Núria. MEMÒRIA DE LA INTERVENCIÓ ARQUEOLÒGICA DUTA A TERME A LA RONDA SANT ANTONI 32 – 34 DE BARCELONA (BARCELONÈS). Abril 1999. Ajuntament de Barcelona, Institut de Cultura.

Duran i Sampere, A. BARCELONA I LA SEVA HISTÒRIA (Vols.I i II).LA FORMACIÓ D'UNA GRAN CIUTAT .Ed. Curial. Barcelona.1973.

<http://www.bcn.es/nomenclator/catala/cerca/welcome.htm>

10.-PLANIMENTRIA